

ALBERTUS QUADENIOHANS WILHELM
HERZOG VON SACHSEN LANDGRAF IN
THURINGEN VIKARIGRAF ZU MEISSE

J. 16r.

II, 46.

PARENTALIASIVE
CHARISTIA

ILLVSTRIS-
SIMIS PRINCIPI-
BVS ACHEROIBVS D. IO-
ANN. FRIDERICO I. SACRI ROM.
Imperij Electori, eiusq; Filio inclyto D. IOAN.
VVILHELMO, Saxoniae Ducibus, Landgra-
vijs Turingiae, Marchionibus Misniae &c.
publicè solenniterq; habita, Ienæ
ad V. Non. Martij, Anni

M. D. XCI.

NICOLAO REVSNERO
IVRECONSULTO, ILLVSTRISS.
*Saxoniae Ducum Consiliario, Collegij Iu-
ridici Seniore, & Antecessore.*

Accessit

IVSTI LIPSII ORATIO DE IO-
ANNE VVILHELMO SA-
xoniae Duce &c.

J E N Æ

Typis Tobia Steinmanni Anno

M. D. XCII.

ILLVSTRISSIMIS
CELSISS. QVE PRINCIPIBVS
D. FRIDERICO WILHELMO
ELECTOR. SAX. ADMINI-
nistratori,

&

D. JOANNI FRATRIGER-
MANO, SAXONIAE DVCIBVS, TV-
ringia Landgravijs, Misnia Mar-
chionibus

PIETATIS, IVSTITIAE, VIR-
TVTIS ASSERTORIBVS

PATRITAE AVITAE QVE GLO-
RIAE HAEREDIBVS
OPT. MAX.

NICOLAUS REVSNERVS

D.

PUBLICI OFFICII
PRIVATI MERITI
MON.

D. D. D.

PARENTALIASIVE

CHARISTIA

ILLVSTRISS. PRINCIPID. IOANNIFRIDERICO SA-

XONIAE DVCI ET ELECTORI, BI-

usq; filio inclyto D. IOANNI VVILHELMO

in Academia Salana publicè habita V. Non.

Martij, Anni M. D. XCI,

REDEVENTI MIHI, RECTOR
Magnifice, Comes Inclyte, Generosi Baro-
nes, Patres Academici, viri amplissimi, cla-
rissimi, doctissimi, vosq; cæteri, qui adestis,
Auditores omni virtute atq; doctrinâ orna-
tissimi : redeunti inquam mihi quasi post
liminio, ex morbi diuturni velut captivitate quadam, ad
hanc exedram Academicam, ceu pietatis & Musarum sa-
crarium : atq; adeo in hanc clarissimam lucem conspectus
illius vestri, & confessus multò florentissimi iterum mihi
iam prodeunti : cum publicè aliquid, antequam ad ope-
ras meas scholasticas aggrederer, certis de causis initiò di-
cendum arbitrarer, in hoc præsertim novæ materiæ ad do-
cendum mihi propositæ exordio : visum omnino fuit faci-
endum, ut post gratias Deo publicè actas, & hæc veluti so-
stra quædam ac hostimenta sanitatis restitutæ solenniter
perfoluta, argumentum dicendi eiusmodi pertractandum
sumerem, quod loco huic & tempori quàm maximè ac-
commodatum, & vestris auribus non indignum aut ingra-
tum fore considerem. Quandoquidem ut omnibus alijs in
rebus & negotijs vitæ humanæ plurimum momenti habet
temporis occasio, & loci oportunitas : ita omni in re, teste
Isocrate, iniucundum esse solet, quod est intempestivum.

A 2

PRIMUM

P R I M V M igitur tibi, Optime Deus, qui unus & solus es Deus, à quo omnia, per quem omnia, ad quem necesse est referri omnia; tibi inquam, Immortalis Deus, pro immortalis isto tuo beneficio immortales ago habeoq; gratias: quòd ad imaginem tuam me creasti: per Filium redemisti: Spiritu sancto tuo ad vitam æternam regenerasti: quodque in societate humana sacrosancto tuo verbo sanctam tibi collegisti Ecclesiam: cuius me quoq; civem esse voluisti: tum verò præcipuè eo nomine gratias tibi debeo ingentes: quod ægritudine me non ita pridè oppressum, sancti numinis ope & gratia iterum recreasti: & quasi è faucibus Orci ereptum, in lucem hanc revocasti longè suavissimam: meq; pro benigna voluntate tua Reipub. huic literariæ, facto semel destinatum, longius superstitasti. Fateor equidem, & libenter fateor, me ancipiti vexatum morbo, haud absq; vitæ discrimine, æquissimo animo, quem & ipsum totum bonitati clementiæq; tuæ debeo, expectasse illum diem, quo tu, summe Imperator, hoc corpore, immò carcere solutum, & quasi è statione euocatum, in vitam collocares meliorem. Sed quoniam tamen aliter tibi visum fuit, Misericors & Benigne D E V S: ut me diutius adhuc vitæ huius miseris atq; ærumnis superesse velles: age Domine, rata sit voluntas tua: quæ sola bona, sola sancta, sola inculpata est: & ut in cœlo, ita in terra fieri omnino debet. Tu modo, sempiternè Deus, qui solus es vita & dierum longitudo nostra, tu inquam benigne Deus, benignam vitæ meæ curam suscipe: tu animi mei vim ad maiestatis & bonitatis tuæ contemplationem erige: tu è sepulcro vitalis huius mortis mentem excita: tu sapientiæ tuæ haustu liberaliter me recrea: ut inoffenso deinde cursu omne, quod superest, ævum traducere: omniaq; accepta tibi, & Reipub. Christianæ salutaria, non tantum dicere, sed etiam facere: & tandem

tandem decurso huius vitæ curriculo ad metam per te mihi
liceat pertingere salutis & beatitudinis sempiternæ.

P o s t votum istud ceu Charisterium Deo Opt. Max.
salutis meæ auctori unico, purè casteq; ut decet, nuncupa-
tum : nunc deinceps ad id, quod proposui, me conuerto :
& animo conceptum meo argumentum dicendi (quod pa-
ce A v d. vestrâ facere mihi liceat) loco & tempori huic,
quantum ego existimare possum, peraccommodatum, per-
sequor. Planè enim mihi iam, vobiscum dum colloquor,
revixisse videor : & iam nunc in officio hoc meo, atq; adeo
in hoc vestro tanquam sinu conquiescens ; plenus bonæ
spei, alacritatis plenus ; conspectu hoc vestro longè iucun-
dissimo mirificè me recreari atq; confirmari, & quasi de be-
nevolentia gratiaq; vestrâ spiritum ac vitam ducere sentio.
Quò certius spero & confido futurum : ut pro eximia ve-
stra humanitate & bonitate non solum meum ad vos redi-
tum gratulabundis animis excipere : verùm etiam auspicijs
hisce nostris (quæ Deus Opt. Max. numine suo approbare
dignetur) spontè ac liberè favere : meamque hanc oratio-
nem, adhuc ex acri & difficili morbo languentem, minusq;
(ut ita dicam) robustam, boni æquiq; facere velitis. Pro
quo officio vestro A v d. operam dabo sedulò ac diligenter,
ut non solum providentiæ divinæ, quæ me hinc evolare cogi-
tantem in vestros complexus rejecerit, in obeundo isto
munere, quantum in me est, summa voluntate & fide sem-
per obsequar : sed longi etiam temporis usuram, quam vo-
bis absentia mea eripuit, quantisper me vobiscum D e v s
esse voluerit, maiore deinceps assiduitate & industria resar-
ciam : omnibus deniq; vobis ea præstem studia & obse-
quia, quæ ab amico & grato animo expectari possunt &
debent.

Tempus igitur, atq; adeo diem ipsum, qui hodie nobis

A 3

divino

divino illuxit munere, animo mecum considerans; & cum eo locum, in quo sumus, comparans; satis amplum & luculentum ad dicendum argumentum mihi comparatum esse video: in quo nemini deesse possit oratio. Etenim Fastos si inspicere volumus, hoc ipso die & insequente crastino, pia sancta; reuocatur memoria summorum & maximorum heroum, IOANNIS FRIDERICI I. Electoris Patris, & IOANNIS VVILHELMII Filij, Saxoniae Ducum, Landgraviorum Turingiae, Marchionum Misniae, Principum laudatissimorum, & de Ecclesia tota; Repub. Christiana optime meritorum: quos & aetas, & anni, & spiritus antea defecerunt: quam patriae caritas, religionis amor, subditorum salus, vitae consiliorumq; constantia. Quae sane laus multo maxima, in utroq; Principe par fuit propemodum, & aequalis: ut non sine divino numine idem utrisq; tempus mortis obtigerit: quos vna eademq; laus virtutis in vita perpetuo reddidit commendatos. Quanquam vero non ignorem, & fatear libenter, me arduam nimis & difficilem, longeque viribus meis imparem provinciam suscepisse: qui de tantis & tam praecclaris heroibus, quorum laudi nulla sufficere potest oratio, tam humili & angusto sermonis genere, maxima praesertim tot lectissimorum hominum adstante frequentia, verba facere constituerim: ut vix ullo modo temeritatis aut arrogantiae suspicionem subterfugere; quibusdam etiam in eo fortassis inepte facere videri possim: quod vix dum longo tempore sopitum dolorem rursus quadantenus excitare, & vulnus nondum bene con sanatatum refricare minime verear: ut non tam loquendi, quam tacendi tempus merito nosse & obseruare debeam: tamen in proposito meo confirmat me & corroboratum perspecta mihi satis hactenus humanitas & benevolentia vestra: tum fides & pietas, optimis his & de hac schola optime meritis Patronis debita: in

ta: in quibus DEI immortalis beneficia non admirari so-
lum, verum etiam grato animo colere, & laude digna cele-
brare omnino decet viros bonos, & veræ religionis secta-
tores: maximè autem eos, qui sub eorum tutela vivunt: &
ab his maxima vitæ subsidia & ornamenta acceperunt, aut
adhuc accipiunt quotidie: ut si minus fortassis maioris ali-
cuius studij vel honoris, at fidei suæ & gratiæ debitæ moni-
menta ista exstare velint illustria ad omnem futuram poste-
ritatem. Enimverò quoniam tanta est amplitudo & multi-
tudo laudum ac virtutum, quæ in his Patriæ Patribus &
Principibus tanquam in illustri loco positæ eminuerunt; ut
tam brevi & exiguo temporis spacio à me non dicam ex-
ornari, sed percenseri rectè possint: veniam hanc & quasi
gratiam à vobis A V D. postulo; ut liceat mihi ex infinito
isto laudum & virtutum maximarum cumulo apparente, u-
nam aliquam præcipuam laudem & virtutem eligere, ac de-
cerpere; in qua commendanda potissimum meâ versetur o-
ratio: exemplo eorum, qui ex spaciosissimo aliquo nemo-
re, ad operis sui usum, insignem aliquam trabem eximere
solent: ut in re simili vetus Poeta Theocritus, Ptolomæi
Philadelphi virtutem & sapientiam celebraturus, hoc se
facere, non minùs scitè & prudenter, quàm lepidè & venu-
stè indicat. Neq; ergo de antiquissima illa & longè illustris-
sima Saxonica domus profapia & nobilitate, quæ cum sum-
mo illo & maximo Imperatore CAROLO MAGNO de
patriæ libertate multis annis dimicavit, ac postea eius se im-
perio, fidem amplexa Christianam, sponte utroq; subie-
cit: neq; etiam de alijs egregijs Principum Saxoniae rebus
gestis & factis, quæ à me pro dignitate laudari nequeunt,
hoc loco mihi dicendum esse arbitror. Tantùm de singulari
eorum pietate erga Deum, & religione, cæteris omnibus,
quæ penè innumerabilia se offerunt, sepositis quasi & in a-
liud

illud tempus reservatis, breviter mihi in praesentia differendum puto: quantum quidem & ingenij mei tenuitas, & temporis huiusce ratio patitur.

MAGNA VERÒ AVD. virtus, eaq; maximâ digna laude est, pietas adversus Deum, & religio: quæ Reipub. basis, & fundamentum imperij solidissimum, atq; adeò omnium non modò virtutum, sed etiam bonorum fundus est (ut veteres loquebantur) optimus maximusq;. Quæ quidem tantò magis in viro Principe requiritur: quantò celsior in ipso eminent dignitas & maiestas: quæ in eo tanta est, ut sit quasi DEVS quidam terrestris inter homines. Quomodo & ipse DEVS passim in sacris literis Deos nominat reges ac principes, quasi Dei legatos quosdam & vicarios in mundo, auctoritate præditos divina, & divino instructos munere atq; officio. Cuius quidem pars præcipua in eo sita est, ut, secundum Psalmum, serviant Domino in timore ac tremore: ut filium adventantem exosculentur: ut portas ei suas altè lateq; attollant: neq; solùm per se ipsi Deum ac religionem colant: sed alios quoq; homines suo pietatem exemplo doceant: tum verò maximè ut religionem sanam atq; integram subditis suis conservent: semina extinguant hæresium: errorum fibras elidant: impedimenta avertant singula, veræ doctrinæ cursum quoquomodo retardantia: denique ab omni labe immunem ad posteros propagent cultum divini numinis: & Ecclesiæ salutem salutis suæ semper anteponant: eamq; à vi hostium & potestate, quantum omnino fieri potest, fortiter defendant atq; propugnent. Quo ipso futurum est, ut Rempub. semper habituri sint felicem ac beatam. Neq; verò dubito, AVD. vos omnes, quotquot adestis, spontè ac ultrò mihi illud concessuros: proprium & quasi peculiare Saxonicae domûs decus & ornamentum semper fuisse, & adhuc esse, ardens veræ religionis

NIS

nis studium : ut quemadmodum de Scipionibus Romanis
olim dictum legimus , fato eos quodam Carthagini ever-
tendæ fuisse natos : multò veriùs hoc modo de Saxoniae
Principibus perhiberi possit , fato eos quodam veræ since-
ræq; religioni propagandæ propugnandæq; esse natos , ac
imò potius diuinitus fuisse donatos. De quo si quis fortas-
sis imperitus rerum æstimator hæsitare audeat : is , si mi-
nùs veritate ipsâ , & rerum magistrâ experienciâ ; at saltem
testimonio & quasi prodigio convictus divino , fidem huic
dicto adhibeat necesse est : nisi cum ratione insanire poti-
ùs , & Deo ac naturæ, more Gigantum, rebellare videri cu-
piat. Memoriae proditum est A V D. de Constantino Magno
illo laudatissimo & Christianissimo Romanorum Imperato-
re : ex Gallia ei ad pugnandum contra infestissimum Chri-
stiani nominis hostem Maxentium accersito ; quum anceps
animi esset & dubius, utrum sibi Romam eundem esset cum
exercitu: in cœlo apparuisse supra Solem, die iam declinan-
te, trophæum Crucis igneum, cum illa scriptura : E N T O R-
T O N I K A. Ea; imago sub noctem in somnis denuo ei
recurfasse perhibetur : quo ipse postea in vexillis & galea
usus simbolo , non Maxentium solùm, sed omnes Christia-
ni nominis hostes feliciter devicit atq; prostravit : & puram
sinceramq; D E I doctrinam ab omni errorum contagione
repurgatam, longè lateq; propagavit in orbe ferè universo.
Simile prodigium A V D. & revelati auxiliij divini signum
manifestum, in ipso auspicio repurgatæ doctrinæ Euangeli-
cæ , apparuit divinitus Illustrissimis Saxoniae Ducibus F R I-
D E R I C O I I I. & I O A N N I Fratribus Germanis , ipso
die natali Christi sub mediam noctem Vinariæ ex æde sacra
exeuntibus ; unà cum I O A N N E F R I D E R I C O filio, de
quo nobis sermo est, ac prætereà frequenti comitatu auli-
co : ubi supra arcem cœlo sereno fulgentem crucem con-
B spexerunt

spexerunt satis magnam ; eamq; purpuream : eoq; ipso
signo, ceu prodigio quodam divino, sui se officij admoneri
iam tunc praesagierunt in tuenda ac propaganda religione :
quin immo eo ceu prosperi fideris fulgore animati adhuc
magis & confirmati ; quanquam trophaeum istud crucis non
absq; suo suaeq; gentis & familiae periculo futurum statim
praeaugurarentur ; multo etiam maiorem postea fidei Or-
thodoxae Evangelicae instaurandae ac reformandae curam
susceperunt : quam etiam contra vim hostium palam defen-
dere, & pro ea vitae, fortunae, dignitatis suae discrimen sub-
ire non recusarunt. Ac FRIDERICI quidem Tertij Electo-
ris (ut prisca illa & vetera omittam) passim nota atq; ex-
plorata, multisq; rerum argumentis spectata est erga Deum
pietas & religio : quam ipse primus multiplice errore Pon-
tificum deformatam, & densissimis tenebris sepultam, ad
claram optatamq; Christi lucem & splendorem voce Evan-
gelij revocavit : auctore & duce MARTINO LUTHERO,
nostri seculi Elia postremo, in Academia a se aliquot ante
annis ad Albim instituta : simul huic tunc adiuncto fido ad-
iutore & parastata PHILIPPO MELANTHONE Tubingae
evocato : quorum virorum consentiente doctrina & labo-
re, operaq; fideli & assidua concurrente, cum vera & anti-
qua de Deo Deiq; cultu & salute hominum doctrina ; tum
etiam Philosophiae artium & literarum omnium elegantia,
cum praecipuarum linguarum studijs, immenso immensi
Dei beneficio, in his primum instaurata regionibus : & ex
his in alias provincias dispersa : neq; solum per Germani-
am, verum etiam Europam rotam propagata sunt. Eam ve-
ro laudem & gloriam in amplectenda fovendaq; veritate
coelesti, summa fide & constantia praclare tutatus est I O-
A N N E S Friderici frater : qui cum doctrinam coelestem
recte intelligeret, & constanti studio ac fide amplexaretur :
non

non afferendæ solum illius ac propagandæ, verum etiam
 tuendæ ac defendendæ curam habuit longè maximam:
 quam etiam præclaro exemplo (quod alij postea Christia-
 ni Principes æmulati sunt) in Augustanis Comitijis coram
 Imperatore CAROLO V. Augusto, & FERDINANDO
 Cæsare Romano, cæterisq; sacri Imperij ordinibus, & ex-
 terorum Regum ac Principum Legatis quàm plurimis, exi-
 mia veneratione, admirabiliq; constantia (à qua ipse po-
 stea Constantis cognomen promeruit) liberè ac palàm pro-
 fessus est: adeò ut quamvis à sanguinarijs quibusdam Præ-
 sulibus atq; Ducibus (quos rectè cum Tragædia *Φόνια λυ-
 Σσα* nominare possumus) mirificè tentaretur atq; vexaretur;
 qui cursum Evangelij omnibus modis impedire stude-
 rent: nullo tamen ipse præmio inductus, nullo periculo ter-
 ritus, de rectæ conscientie proposito ne unguem quidem
 transversum sibi declinandum putavit: sed in fide, quam
 semel confessus palàmq; professus est, usq; ad extremum vi-
 tæ halitum perseveravit constantissimè. En istud Trophæ-
 um Crucis in cælo optimis & religiosissimis Principibus
 revelatum divinitus: manifesto de hostibus fidei Christia-
 næ victoriæ argumento ac documento. Quid mirum igitur,
 AUDITORES, si ab his orti Principes, de quibus nos
 bis sermo hîc institutus est, in eodem genere laudis tantum
 excelluerunt: ut non solum æqualibus, verum etiam ma-
 ioribus suis quodammodo gloriam & laudem religionis
 præriperent? Quod fanè ut melius intelligatur: videamus
 primò, quibus partibus contineatur ipsa pietas ac religio.
 Sunt autem duæ partes: quarum una est cognitionis: alte-
 ra actionis. Illa rectus in Deum sensus est: hæc verò rectus
 ad Deum cultus. Et quidem nosse ante omnia Deum oportet:
 deinde rectè agnitum eundem piè sanctèq; venerari ac
 colere. Cultus autem ille Dei partim in confessione nomi-

nis divini, partim in ritu cœremoniâq; sacrôrum sine super-
stitione præstanda consistit: Confessio deniq; ipsa non ore
ac sermone tantum, veluti laudes Dei, & preces gratiasq;
concupiendo sanctissimas: sed vel maxime vitæ instituto,
omniq; ratione propagandæ, atq; adeo, si opus sit, propu-
gnandæ veritatis cœlestis perficitur. Quæ omnia quanta in
utroq; Principe fuerint, considerate mecum **AUDITORES**:
nam summa illa & omnino maxima in utroque hoc
Principe ea fuisse animadvertetis. Ecquænam igitur **IO-**
ANNES FRIDERICUS Elector, Princeps optime &
sanctissime, digna laudibus tuis oratio reperiri, aut unde,
aut ex cuius ingenij flumine vel dicendi copia rectè ea de-
promi poterit? Et enim quæ in Patre ac Patruo laudes ce-
lebrantur singulares; eæ in te uno simul cum utriusq; no-
mine concurrunt universæ: in quibus tamen maxime emi-
net pietas ac religio: quæ tot ac tantis spectata casibus, &
in te ipso quadantenus perfectâ atq; absoluta; non iam cæ-
teris tecum communis, sed tua unius propria est, & quasi
peculiaris: de qua nullo unquam ævo gratissimus hominum
fermo conticescet. Tu Princeps es ille sanctus, & heros ma-
gnanimus, qui veræ religionis scientiâ, non dicam à natu-
ra, sed à Deo ipso imbutus atq; edoctus, optimè de Deo in
omni vita semper existimasti: quod pietatis veluti exordi-
um quoddam ab Augustino nominatur: eundemq; **DEUM**
pura, integra, incorrupta & mente & voce veneratus es per-
petuò: tum vota pia pro salute publicâ & privatâ assidue
concupiendo, & gratias Deo agendo: tum laudes nominis
divini affatim prædicando: tum deniq; sanctum **DEI** ver-
bum diligenter audiendo, meditando, profitendo: sanctè
præterea vivendo, legibusq; & mandatis divinis studiosè
parendo: in quo & ipso tanquam optimo animo pulcerri-
mus Dei cultus perspicitur. Tu inquam Princeps es ille sanctus

ctus

ctus, & Heros magnanimus: qui maximis in tenebris erro-
ris atq; inscitiae, lumen praetulisti Evangelij clarissimum:
qui praepotentis Dei gloriam longe lateq; propagasti: qui
ab omni errorum labe repurgatam religionem, non modo
subditis, verum etiam exteris gentibus ac populis cogno-
scendam exercendamq; communicasti liberaliter: qua ipsi
tantis animi erroribus, quibus multi alibi implicantur, ex-
solverentur, atq; ita perpetuo animorum liberarentur exi-
tio. Tu Princeps es ille sanctus, & heros magnanimus:
qui scholae huius nostrae fundamenta prima laudabiliter ie-
cisti: quam officinam esse voluisti pietatis, & doctrinae li-
beralis, & Ecclesiae Reiq; publicae Christianae seminarium:
quo religionis & literarum studia in hac provincia tua flo-
rerent: subditorum liberi recte informarentur: bonis ar-
tibus atq; linguis imbuerentur: ad omnes honestatis pieta-
tisq; partes, atq; adeo ad omnem usum Reipub. educaren-
tur: quo apud omnes sua Deo constaret gloria, & Eccle-
siae incolumitas perpetua. Tu Princeps es ille sanctus, &
heros magnanimus: qui veram Dei doctrinam palam con-
fessus: neq; voce solum, sed etiam scripto, maximo in di-
scrimine vitae constitutus, constanter intrepideq; professus:
divina quadam & incredibili virtute, animiq; firmitudine
ac perseuerantia tutatus es: omnemq; adversariorum im-
petum, adeoq; totius orbis, in Christi Ecclesiam omnesq;
pios conceptum odium, intrepido animo unus sustinuisti:
& pietatis illustris exemplum omni posteritati reliquisti
gravissimum. Tu Princeps es ille sanctus, & heros magna-
nimus: qui pro lege & grege, pro focus & aris fortiter di-
micans; honesto vulnere in os adversum mala sinistra sa-
ciatus, & in hostium potestatem redactus: maxima praete-
rea dignitatis & fortunarum parte exutus atque spoliatus:
per integrum quinquennium in victoris custodia captivus
haerens:

hærens : fortunam adversam non alio animo , quàm secundam, tolerasti : à quo nulla unquam vox humilis audita , nulla deiectionis animi facta unquam fuisse creditur significatio : quâ fortunæ aliquam commutationem tuæ incusares. Tu Princeps es ille sanctus , & heros magnanimus : qui, cum propter Ecclesiæ salutem atque dignitatem , vitam tuam fortunasque cunctas periculis obiecisses ; captus & victus prælio (sic nimirum D E O permittente , qui explorat suos & quasi purgat per hunc ignem tribulationis) sed non etiam causæ bonitate victus , quam invicto semper animo sustentasti ; à confessione veræ doctrinæ (quæ esset ὁμόψηφος καὶ ὁμόσπονδος doctrinæ Prophetiæ & Apostolicæ) nec minis, nec gratia, nec vi, nec contumelia , ac ne morte quidem præsentem , ferro scilicet fulgente carnificis in conspectu tuo posito , avocari unquam aut dimoveri potuisti ; quin potius fidei certitudinem tuæ invictâ fortitudine ac perpetuâ constantiâ roborasti : & tanquam murus aheneus constitutus immotus , omni contempto periculo, non subditos tantum , sed ipsos quoque hostes tuos, constantiam fidei & religionis veritatem exemplo tuo laudabiliter edocuiisti. Tu denique Princeps es ille sanctus , & Heros magnanimus : qui toti regno Antichristi fidei confessionem tuam , vel , ut Apostolus loquitur , τὴν ἀγίδα πίστεως , tanquam Gorgonis scutum, fortiter opposuisti: neque ullas potentum inimicitias , aut minas , aut pericula , aut vitæ capitisque dimicationes , pro honore Dei & dignitate Ecclesiæ defugiendas putasti : sed immò potius ultro ac cupidè appetijsti : totiesque ab his petitus, mirabiliter à Deo conservatus : verè cum Divo Apostolo bonum certamen certasti : fidem religiosè, ut decet, sanctèque observando: potitus nunc denique coronâ laudis & gloriæ sempiternâ. En hoc trophæum illud Crucis & victoriæ , Princeps sanctissime , tibi
olim

olim Patriq; tuo & Patruo in coelo divinitus revelatum, & in teipso postea in acie capto, & in angusta facie tua indignè sauciato, cum alijs prodigijs divinis, tum inprimis Solis lumine sanguineo per integros dies septem palàm ab omnibus conspecto, manifesto doloris argumento, adhuc magis stabilitum: cuius sanè laudis gloria, & cumprimis clarissimū istud lumen fidei tuæ omnibus triumphis anteponendum, omniū gentium literis atq; linguis in omne ævum celebrabitur, neq; ulla unquam vetustate obruetur, aut oblivione obscurabitur. Memoriam gratæ posteritatis tantæ res alentur: sermonibus crescent: literarum monumentis inveterascent, & corroborabuntur perpetuò. Neque id sanè immeritò. Magna siquidem, & magnà laude dignissima virtus est confessionis & fidei constantia: & præclara in omni vita æquabilitas, & idem semper vultus, eademque frons & oratio: Deo magis placere studens, quàm hominibus: ac quidvis potius, etiam mortis præsens ferre periculum prompta atq; parata; quàm veritatem doctrinæ in cuiusquã hominis gratiam abnegare, aut animo saltem fluctuare, & ab ea vel momentum discedere. Quod permultos pios & illustres homines fecisse omnibus temporibus, in confesso est: quos vitæ & morum sanctimoniam fidei confessione & veritatis constantia ornasse: & numinis divini gloriam, quam totâ vitâ anxie quæsierunt, morte & sanguine suo obfignasse constat. Quam in rem multa extant tum veteris, tum novi testamenti exempla illustria: quæ piorum hominum constantiam, & invicti animi magnitudinem ac robur manifestò declarant. Quanto enim obsecrò animi robore fuisse existimatis A V D. Maccabæos illos, patriæ religionis & libertatis vindices acerrimos, pro qua ipsi nullum non sibi periculum subeundum duxerunt? Quantâ obsecro fide & constantiâ mentis fuit Daniel Propheta: qui contra Da-
rij

rij Regis edictum, apertis undiq; fenestris, palam Dei nomen invocavit: nullam planè habitam ratione periculi aut supplicij, ab adversarijs, in quorum tamen caput illud postea recidit, sibi iam pridem conflati. Omitto Prophetas alios; omitto Apostolos, eorumq; discipulos; omitto Ignatium, Laurentium, Babylam, Cyprianum, alios denique Christi martyres & confessores: qui non fortunarum modò iactura, verum etiam corporis cruciatu, fidei Orthodoxæ suæ testimonium perhibuerunt. Vnicum illud addam de Gordio Martyre; extremo eum pro religione damnatum supplicio, rogitantibus amicis, ut vitæ conservandæ gratiâ à sententia sua desisteret; celso & intrepido animo respondisse: Non oportere linguam aliquid in contumeliam sui creatoris proloqui. Rectè hoc: nam & secundum Athanasium, qui in Christum credunt, centies mori malunt, quàm Christum semel abnegare; propterea quòd nihil inter omnia magna sit maius (ut ille ait) quàm pro Domino suo mori.

Talem ergo & tam invictæ fidei confessorem ac martyrem te iure & merito tuo appellamus IOANNES FRIEDERICUS Princeps Optime & sanctissime: qui semel suscepto veritatis cœlestis patrocinio, in eius confessione & tutela fortiter constanterque perstitisti: neq; unquam animo in ea fluctuandum, ac ne momento quidem ab ea declinandum putasti: quin immò potius omni asseveratione confirmasti, malle te corpus morti obijcere, & stolam tuam in sanguine agni lavare: quàm doctrinæ aliquam corruptelam amplecti, aut in eam quoquo modo consentire: aut conscientiam tuam concessione vel minima vulnerare: ut meritò de te dici possit, quod alicubi scribit Cyprianus: Non animum martyrio, sed martyrium animo defuisse. Quanquam si tot annorum vitæ ærumnas, tot labores, tot certamina, tot pericula, tot incommoda, tot mala, quæ pro
fidei

fidei confessione perpeffus es, rectè considerare voluerimus: quæ omnia profectò ipsâ quoque morte acerbiora & graviora tibi accidisse consentaneum est: quis non martyrij coronam te promeritum fuisse confitebitur? Nam & Augustino teste, inter fontes debitum reddere innocentia, martyrij genus est: & tot tantisque ærumnis malisque non succumbere, maius decus est ipso martyrio. Salve ergo IOANNES FRIDERICUS Princeps sanctissime: salve inquam, & iterum atque iterum salve Electe Martyr IESU CHRISTI, Dux afflictorum, Princeps confessorum fidei, Comes veritatis, Signifer sanctæ Crucis, Antesignane patientiæ & constantiæ, Hæres vitæ æternæ, Possessor cœlestis patriæ, Victor mundi, ac Triumphator Pie, Felix, Inclyte. Plura de te hoc loco dicere nec ingenij tenuitas, nec temporis angustia, nec laudum tuarum maiestas, cuius fulgore iam dudum mentis meæ oculos quasi perstringi sentio, in præsentia patitur: Aeternum igitur salve Princeps Optime & Maxime: salve inquam ætenu, & ætenu vale.

Conferte nunc, si placet, AVD. cum his, quæ dixi hætenus, ea, quæ de singulari pietate IOANNIS GUILIELMI, Ioannis Friderici F. optimi & sanctissimi Principis, cuius illustrissimæ memoriæ hodie parentamus, verè rectèque dici possunt & omnino debent. Ac principiò quidem magnam & planè admirabilem in hoc Principe pietatem & religionem fuisse, nemini mirum videri debet: si cogitet saltem, è quo fonte ea promanarit, quàm puro, quàm nobili, quàm sancto, quàm repleto omnis virtutis & sanctimoniæ laude immortalis: ut perinde ac Telemacho apud Homerum patris Vlyssis virtus vnà cum sanguine instillata fuisse creditur: ita in heroe quoque ac Principe nostro patriæ avitæque pietatis bona paucis cum sanguine guttis affatim confluxisse, rectè fortassis dici queat. Quæ quidem bona

C

in eo

in eo mirum in modum auxit postea & collocupletavit;
tūm naturæ ipsius indoles divina; tum piæ sanctæque edu-
cationis cura diligens & præclara: non solum domi in scho-
la matris Sibyllæ, inclytæ Heroïnæ, & Principis sanctæ:
quam ipse vivum & domesticum omnium virtutum exem-
plar habuit: verum etiam in publica disciplina Academica:
in qua ipse vera solidaque DEI cognitione edoctus,
multa eaque præclara in prima statim adolescentia edidit
tyrocinia, cum aliarum virtutum præstantissimarum, tum
verò in primis scientiæ illius divinæ, quæ Theologia nun-
cupatur: sicut hoc Orationes ipsius in publicum editæ a-
bundè contestantur. Quo ipso tempore admodum cupidus
discendi, non tantum sacras Bibliorum Pandectas assidue
pervolutavit: sed & doctorum interpretum, maximè verò
Lutheri illius divini divina scripta degustavit: & ætate po-
stea auctiore multò etiam cognovit accuratius: quæ no-
cturna diurnaque manu versasse; sicut & sacra Biblia plus
quam octies legendo integrè confecisse dicitur, memor ni-
mirum mandati illius divini in Deuteronomio: quo præci-
pitur à Deo Regibus, ut Deuteronomium descriptum ha-
beant; legantq; omnibus diebus vitæ suæ: quò discant ti-
mere Dominum Deum suum: omniaq; legis divinæ verba
& statuta custodiant. Ex quo factum est, ut non modò veri-
tatem cœlestis doctrinæ rectè intelligeret, & fundamenta
eius probè perfecteque cognita haberet: verum etiam er-
rores aptè eruditeque refutare & refellere sciret: quam ipse
lucem doctrinæ & fidei *πληροφορίαν* omnibus huius mundi
opibus & voluptatibus longè anteposuit. Solet plerunque
adolescentum animos, præsertim eorum, quibus fortuna
illustrior per subdolas blanditias insidiatur adhuc magis, à
pietatis & scientiæ veræ tramite quasi procella quædam
tèpestatis abripere voluptas & libido; quæ ceu blandissima
domina

dominā, sæpius Principum animos ita implicatos irreti-
tosq; tenet, ut vix ullo modo eos interdum respirare per-
mittat. Enimverò heros ille noster, quod maxime admirati-
one est dignum, iam adhuc adolescens, in isto flexu ætatis
magno animo voluptates omnes respuens: omnem vitæ
suæ cursum in exercitijs pietatis, atque animi contentione
sibi conficiendum, nec quicquam in rebus humanis præ
divina scientia expetendum putavit: scientiam porrò ipsam
non tam ore ac sermone profitendam, quàm vitæ instituto
ac ratione exprimendam judicavit. Ac proinde optimus
Princeps, quantumvis rebus omnibus, quas nobis aut na-
tura tribuit, aut fortuna largitur, circumfluens: in uno ta-
men Deo semper posuit omnia: & exiguis vitæ huius mor-
talis commodis, immortalē immortalis Dei gloriam lon-
gè anteposuit: neque aliud quicquam tanta cura, nisi cul-
tum numinis divini, veræque religionis propagationem,
quæsit. Quæ cum omni alio tempore, tum verò misero il-
lo fataliq; bello Germanico eminuit maximè: quo passim
in Imperio Romano de sacris & profanis acriter fuit dimi-
catum. Nam illo quidem tempore capto in acie patre I O-
ANNE FRIDERICO Electore, & in hostium redactō pote-
statem, omni denique dignitate & possessione indignè spo-
liato: minimè ille veritus est CAROLO V. Augusto vi-
ctori in conspectum prodire: & pro salute vitæque parentis
unà cum inclyta matre SIBYLLA in castris deprecari: à quo
tunc ipse satis acceptus clementer, mirificeq; tentatus; à
religione Orthodoxa nec promissis cuiusquam abduci, nec
minis deterreri ullo modo potuit. Qua re admirabilem
ipse de se hominum expectationem spemque præclaram
concitavit: & ab omnibus iam tunc suspici, diligi, coli
coepit: in eoq; genere laudis paucorum annorum spacio
tantum profecit: ut non modò eximiam apud reliquos

Germaniæ Principes auctoritatem consequeretur : qui omnes eum tanquã columen pietatis, & Christianæ Reipub. clarissimum lumen ac decus venerarentur : verum etiam apud externos reges ac Principes magnam sibi conciliaret dignitatem atque admirationem. Quanto enim studio & favore Principem nostrum profecutus fuerit inclytus rex Gallorum HENRICVS : nemini vestrum ex publica fama ignotum esse arbitror : cuius ipse adhuc adolescentis eximiam animi fortitudinem & prudentiam consilij, non modo summo perẽ admiratus, sed etiam egregiẽ postea remuneratus est. Ipsa quoque Gallia periculosissimis temporibus in eo non solum fortem bellatorem, sed etiam pacificatorem aliquoties experta est utilem atq; salutarem. Sed ad rem. Mortuo parente IOANNE FRIDERICO I. Electore, unã cum Inclytis fratribus IOAN. FRIDERICO II. & IOAN. FRIDERICO III. (quos honoris & amplitudinis causa nomino) constitutis hinc inde Ecclesijs, & idoneis Concionatoribus passim instructis : non minore animi constantia & firmitudine earum concordiam fidemque tutatus est. Academiam Salanam ex fundamentis scholæ paternæ, seu officinam quandam virtutis, doctrinæ, religionis, pio & laudabili studio instituit : ordinatis Professoribus viris pijs & doctis : statutis & legibus bonis constitutis : necessarijs passim destinatis redditibus : impetratis tandem à FERDINANDO Cæsare immunitatibus ac privilegijs : quò nimirum homines in ea rectè informati ad veram Dei agnitionem cultumq; assuefierent : & veritate hoc modo religionis restituta, eruditam & consentaneam omnium honestarum artium & disciplinarum institutionem possiderent. Quo ipso tantam gloriam adeptus est Princeps optimus & sanctissimus : ut nulla sicut reliquis eius laudibus bellicis vel togatis finem aut oblivionem allatura sit ætas. Magna bellicæ

bellicæ laudis amplitudo, magna dignitas : Summa aucto-
ritas est in ijs, qui militari gloria antecellunt : quòd omnia
quæ sunt in imperio, ab his defendi firmarique putantur :
summa etiam utilitas : quippe quorum consilio & periculo
cum Reipub. tum etiam nostris rebus quietè & tranquille
perfrui possumus. At enimvero (dicendum est enim quod
sentio) militari disciplinæ præstat aut certè par est schola-
rum illa & literarum disciplina. Illa fortassis semel prodest :
hæc semper commodat civitati : hæc fructus profert longè
suaviores & salubriores religionis ac doctrinæ : hæc viros
quotidie producit Reipub. administrandæ idoneos : hæc
multos præclaros duces & Imperatores instruit : hæc Impe-
ratoriæ virtuti maiorem dignitatem, laudemque conciliat :
deniq; ex hac ipsa ad omnis conditionis homines utilitas
immensa, atq; adeo infinita redit commoditas : omnes bel-
licæ res, omnes urbanæ, huius opem implorant, huius ope-
ram requirunt, huius subsidium deprecantur. Sola igitur
hæc optimi & sanctissimi Principis pietas & liberalitas,
quamvis cætera omnia laudis monumenta consumat vetu-
stas, magis & magis florescet quotidie : eaq; seculis cane-
scet innumerabilibus. Neque verò hac laude contentus fu-
it Princeps inclytus : sed & gliscentibus subinde in religio-
ne erroribus, & in quibusdam fidei articulis doctorum o-
pinionibus distractis : ne scilicet fidei Christianæ veritas &
certitudo paulatim vel amitteretur prorsus, vel tenebris sal-
tem involveretur : exemplo Constantini & Theodosij Ma-
gni, aliorumq; piorum Imperatorum ac Principum, Syno-
dos & conventus Theologorum Alteburgi & Vinariæ ha-
buit : quò fide & diligentia ipsorum causa cognita atque ex-
plorata, omni errorum contagioni occurreretur : & inter
iplos doctores conservaretur pax & concordia Christiana :
de quo sanè quia acta extant publicis literarum monumen-

tis prodita, plura me hoc loco dicere non est necesse. Fuit ergo aula inclyti herois & Principis nostri reverâ nihil aliud, nisi asceterium quoddam religionis, & religiosorum hominum auditorium: cui non parum opis & subsidij attulit Esther illius nostræ virtus incredibilis, & consentiens cum Principe coniuge inclyto in omnibus fidei articulis pietas ac religio. Nimirum Esther hæc est *SUSANNA DOROTHEA* illa Palatina, Princeps lectissima, Principis optimi & sanctissimi coniux optima & sanctissima: firmamentum familiæ, ornamentum patriæ, decus Ecclesiæ, Spiritus Sancti organon salutare: & omnino (ut ille ait) Fœmina digna illis, quas aurea condidit ætas: planè pio & benigno animi affectu erga ministerium sacrum, eiusq; doctores & confessores, ut & pauperes alios prædita: æmula in eo Philes Antipatri filiæ: æmula item Placidia Theodosij uxoris, aut etiam Pulcheriæ sororis eiusdem: de quibus est apud Sozomenum & Theodoretum. Cæterum hæc, quæ diximus, *AVD.* omnia saltem de pietatis cura, qua domi suas auxit Ecclesias, à quopiam intelligi fortassis poterunt: deinceps igitur qua animi affectione ille fuerit in verbo divino apud exteros propagando amplificandoque, paucis quoque attingamus. Si qua Ecclesiæ tempora inciderent iniquiora aut difficiliora: sanè Princeps hic noster hospes piorum & propugnator perpetuus extitit: summâ fide & benevolentia profecutus est illustris quosdam fortunæ homines: qui ob confessionem veritatis expulsi, portum hîc atque perfugium invenerunt: quibus ipse periculosissimis eorum temporibus consilio auxilioque suo præstò fuit: eosque contra vim hostium atq; iniuriam fortiter protexit. Multos religionis causâ exules & homines doctos excepit hospitio: rebusq; necessarijs benignè ac gratuitò adiuvit: & favore & liberalitate singulari complexus est: captos & durissima

durissima servitute oppressos Christianos, quantum in se
fuit, ope ac subsidio servavit: excitavit afflictos: prostra-
tos erexit: periculis oppressos liberavit: pro quorum ipse
salute vehementer sollicitus, & in communibus miserijs
præcipuo quodam dolore angi visus est perpetuò. Nihil e-
um tantopere conturbavit, quàm publicæ calamitatis dor-
lor, & afflictæ Ecclesiæ salus: cuius ruinam & *πανολεθρίαν*,
precibus muri instar DEO oppositis, omni mente omniq;
animo avertere annixus est. Nihil tam graviter & acerbè
tulit, quàm horribilem istam piorum lanienam, & imma-
nem sanguinis Christiani profusionem: ipsis iam Christiani
nominis socijs cum Turcis ceu Christi hostibus acerrimis
communem: quorum crudelitas & hostilis odij immanitas
barbara & planè potius efferata, nullo unquam sanguine
fariari aut expleri posset. Qua in re quid ab eo non solum in
Germania, sed etiam Gallia præstitum sit, suprâ à me iam
antea expositum est: de quo plura me dicere hoc loco tem-
poris angustia non patitur. Quòd si etiam ex me quispiam
fortassis quærat, quomodo cum reliquo imperio ac pote-
state vixerit optimus Princeps: uno aut altero verbo expe-
diam: & dicam illud ex sententia M. Tullij Ciceronis: Pie-
tatem adversus DEUM fundamentum esse omnium virtu-
tum: cui coniuncta sit iustitiâ, reliquæq; virtutes, fortitu-
do, fides, modestia, liberalitas, magnificentia: quæ omnes
sunt pietatis asseclæ quædam, comitesq; perpetuæ. Neque
ergò in Principe nostro fuit species duntaxat quædam fictæ
simulationis: in qua sicut reliquæ virtutes, ita pietas inesse
non potest: sed planè fulsit in eo egregia quædam pietas &
sanctimonia, eaque pulcerrima plurimarum virtutum co-
rona stipata. Quanta obsecro erat in hoc Principe consi-
liorum prudentia & celeritas: quanta iudicij gravitas &
constantia: quanta animi altitudo atq; magnitudo: quanta

im

in moderandis cupiditatibus, regendisque animi motibus
continentia : in familiaritate humanitas : in audiendo faci-
litas : lenitas in decernendo : clementia in ignoscendo : in
satisfaciendo ac disputando diligentia : in iudicando iusti-
tia : in animadvertendo æquitas : denique patientia in in-
iuria : tolerantia in ærumna : moderatio in afflictione. Sed
hæc quidem omnia omittamus hoc tempore, & alia uni-
versa, quæ de Principe hoc splendide & cum vera laude
commemorari possent : tantum ea, quæ eximiam illius
pietatem declarant, paucis absolvamus. Quemadmodum
ergo tota vita optimi & sanctissimi Principis nostri nihil fu-
it aliud, quam perpetua pietatis officina, & schola quæ-
dam ac palæstra virtutis : ita mors quoque ab ipso piè san-
cteque obita, vitæ piè sancteque hinc actæ consentanea, simi-
liter locuples esse testis poterit pietatis erga Deum admi-
randæ : quam ipse non solum toto morbi tempore, sed e-
tiam in extremo vitæ articulo manifestè declaravit. Nam
postquam vim augescentis morbi animadverteret, & mor-
tis quasi appropinquantis periculum præsentiret : totum
se ad ardentiorum pietatis affectum spontè composuit :
& cum alia, quæ post mortem fieri vellet, maturè satis or-
dinavit : tum verò scholarum & Ecclesiarum curam perpe-
tuam illustribus commendavit hæredibus : præclara simul
edita fidei confessione : nulla prætereare omissa, quæ sibi
ad viaticum in coelestem patriam commoda videretur, atque
necessaria. Cumque iam cæteris ex partibus oppressa mens
esset : extremum sensum ad memoriam Ecclesiæ reserva-
vit : multa de D E O rebusque divinis loquendo : & crebrò
se suamque salutem commendando æterno Deo : interruptis
atque morientibus vocibus : crebrò suos, sæpe patriam,
sæpissimè Ecclesiam nominando : quam suo quidem spo-
liari præsidio doleret : nihilo tamen secius lætum se terris
excedere

excedere profiteretur: quod spe fidei in filium Dei sustentaretur optima. Quin imò iucundissimam se mortem obire asserans: vitæq; coelestis gaudia animo præsentiscens: & in tantis familiaritatibus coelestium spirituum, & beatarum animarum se iamdudum versari, & coelestibus frui commoditatibus sibi planè persuadens: pauloq; post Christo agens gratias: Christum perpetuò invocans: sine omni deformitate atque perturbatione, ac penè sine sensu mortis subito exspiravit: & in certa atq; indubitata spe beatitudinis æternæ in Christo piè sancteq; obdormivit. O fortunatam mortem; ô beatum vitæ exitum; ô somni requiem salutarem; Verè, verè inquam, non moritur, qui tam piè sancteq; moritur: siquidem vitæ talis exitus, aditus est vitæ melioris: vereq; preciosa in conspectu Domini, mors sanctorum: quorum civitas in coelo est: quò cum venerimus, tunc deniq; vivemus. Non es mortuus IOANNES GUILIELME Princeps sanctissime: sed ex morte in vitam translatus: non inquam mortuus es, Princeps optime: vivit optima & sanctissima anima tua: vivit pietas, vivit religio, vivit virtus, vivit rerum gestarum gloria: quæ nec oblivione eorum qui sunt, nec reticentia posterorum unquam sepelietur. Actum præclarè tecum Princeps fortissime, dum vixisti: nunc etiam sanctissime Princeps: præclarè inquam tecum actum. Te Academia hæc alumna tua & filia, publica hac voce pro virili honorat: & ad memoriam tui honorificam ingemiscit: atq; adeò desiderium, ut decet, ostendit tui maximum; nunquam illa quidem, dum stabit, meritorum tuorum depositura memoriam: quæ omnium & singulorum pia laude & prædicatione celebrabuntur perpetuò. Atq; utinam maiora præstare posset: quando quidem à te accepit longè maxima. Tu summo hanc favore & studio complexus es: tu rationes illius omnibus modis iuvisti atq; amplificasti:

D

tubc-

tu beneficijs eam affecisti immortalibus. Ea igitur tibi ab hac Academia nostra, & nobis omnibus gratia, quæ sola potest, refertur: ut tua apud nos literarum monumentis asfiduè renovetur virtus, & pro brevi vitâ memoria vitæ reddatur sempiterna: qui iam pro mortali illa conditione vitæ immortalitatem es consecutus. Animadverto A V D. optimi & sanctissimi Principis obitûs mentione à me facta animos vestros vehementer perturbari, & communi quodam luctu ac desiderio affici: agnosco A V D. agnosco inquam latentes mentis lacrymas: agnosco gemitus & suspiria: agnosco vota & desideria, plena officij, plena observantiæ, plena pietatis: neq; agnosco solum, sed libenter etiam ignosco. Amisso enim Principe IOANNE GVILIELMO; & amisso ante hunc altero illo, de quo diximus, IOANNE FRIDERICO Patre sanctissimæ memoriæ: amisit profectò provincia hæc nostra, adeoq; tota Respub. Christiana lumen suum atq; columen unicum. Quæ quidem iactura tantò gravior est, quantò maior est raritas & penuria piorum principum: ut non inscite ille dixerit, Principum bonorum omnium vultus in uno anulo sculpi posse. Enimverò communem hunc doloris ac desiderij nostri sensum, cuius aculeos in vestris animis me reliquisse video, allevare non nihil & mitigare debet illud: quod in demortui Patris & Avi locum filios hæredes & successores tales Deus nobis substituit: quib; meliores & præstantiores ne votis quidem conceptis optare poteramus. Te nimirum FRIDERICE GVILIELME, te IOANNES, vos ambos inquam Principes illustrissimos, ex his terris discedens Pater, ceu lampada geminam, patriæ reliquit: vivam effigiem ingenij, virtutis, doctrinæ, pietatis, fidei, constantiæ: vos, vos inquam Patres Patriæ, pastores populi, nutricios Ecclesiæ, Patronos Academiae, literarum fautores, literatorum promotores, Reipub. totius rectores, Evergetas, serva-
tores

tores pro se ipse substituit: quorum benignitate & munificentia (quod Deo immortalis acceptum ferendum est maxime) viget iustitia; viget pietas; viget religio; vigent liberalium artium studia; denique civitates & regiones vigent universae: quo certe nullum nobis à Deo beneficium maius aut praestantius tribui potest.

Quod reliquum est igitur **AVD.** (ne longius faciamus) pro munere isto divino laudes toto pectore concipiamus divinas: Deoque immortalis persolvamus gratias: quod tam pios & sanctos magistratus haecenus nobis largitus est, & adhuc largitur quotidie: quibus cordi est salus Ecclesiae, & misera hominum conditio. Oremus simul & comprecemur eundem Deum immortalem: ut in tot & tantis Reip. fluctibus atque procellis, pios & salutes Reipub. moderatores subinde nobis largiatur, & in decedentium locum sufficiat perpetuo: ac hos praesertim Principes nostros, quos modo largitus est, benigne nobis tueatur: in via sanctae veritatis dirigat: in fidei & religionis Orthodoxae confessione confirmet: ab omni doctrinae labe & calamitate immunes conservet: mentesque eorum & actiones omnes Spiritu sancto suo gubernet: ut veros semper Davides, Ezechias, Iosias, Constantinos, Theodosios, & similes horum, de quibus diximus, heroum Principes nobis habere liceat: sub quorum imperio vigeat pietas & religio: bonitas & veritas dominetur: floreat pax & aequitas: fides germinet à terra: à caelo prospiciat iustitia: salus denique & gloria nobiscum his in locis habitet sempiterna.

D I X I.

D 2

S T V

STVDIOSIS P I E
TATIS ET L I T E R A R V M,
CAETERIS QVE ACADEMIAE

I E N E N S I S C I V I E V S

N. REVSNERVS V. I. D.

S. D.

ERENDINVM DIEM,
ET ALTERVM HVIC INSEQVEN-
tem, qui est VI. & V. Non. Martij, meritò A-
cademia nostra (ut cum Aenea apud Maronem
loquar) semper acerbum, semper honoratum,
habere debet : quos dies fatales atq; emortuales
fuisse ea recordatur summis illis & maximis Principibus, IOAN-
NI FRIDERICO ELECTORI Patri, & IOAN. GVILIEL-
MO Filio, Saxoniae Ducibus, Patribus Patriae, Ecclesiae Everge-
tis, Patronis Academiae, Reipublicae totius Christianae lumini-
bus ac columinibus : Quorum sanè egregia in DEVM pietas
ac religio, vitaeque sanctitas & innocentia, & singularis animi
prudencia, omniq; in re moderatio ac constantia eximia, & fi-
des erga Rempublicam spectata, omnium seculorum vivet me-
moriam : neque de ea sermo hominum gratissimus ullo unquam
aero conticescet. Quare cum multum adeoq; omne & totum
hoc, quod habet, acceptum debere intelligam Academiam hanc
nostram Principum illorum optimorum & sanctissimorum libera-
litate ac sapientiae : constitui equidem singulari quodam studio
venerationis, & gratiae memoriae erga illustrissimam Saxoniae do-
mum declarandae causa, oratione his qualicunq; mea paren-
tare, & haec quasi pietatis debitae iusta persolvere. Quod fiet,
DEO Opt. Max. annuente, ad diem MARTIS proximum,
qui est VI. Nonar. Martij, hora ante Meridiem OCTAVA.
Eam verò orationem simul esse cupio non modò Charisterium
& veluti hostimentum sanitatis divinitus restituae : verum etiam
praefatio

præfationem & quasi prolusionem futuræ operæ meæ schola-
 sticæ : quam publicè suscipiam, peracto prius Curiali Iudicio ;
 in explicando aureolo illo iuris tractatu **DE ACCESSIO-**
NIBVS CONTRACTVVM, ex Tit. Pand. & Cod. *De*
usuris & fructibus : si modò illud **DEO** immortalis, in cuius manu
 vita & salus est mortalium, visum ita fuerit. Spero autem vel
 planè potius confido, studiosos literarum & pietatis, ceteros-
 que Academia nostræ cives, præfato tempore, spontè & ultrò
 officium ac studium suum in me audiendo præstituros : eoque
 ipso si minus fortassis obsequendi mihi aut gratificandi volunta-
 tem ; at opinionis suæ & existimationis honestæ de his tantis &
 tam benè meritis Principibus, quorum inclyto honori opera
 hæc mea potissimum inservit, iudicium probaturos. Quod
 quidem eò studiosius ut faciatis, maiorem in mo-
 dum omnes vos rogatos volo. P. P. IENAE,
 Prid. K L. Martias, anno Pub. Sal.

C L O . I O . I X C .

D 3

ORA-

O R A T I O

I N F V N E R E I L L V S T R I S -
S I M I P R I N C I P I S D. I O A N N I S

G V I L I E L M I D V C I S S A X O N I A E ,

Landgravij Thuringiæ, Marchionis Misniæ,

habita Ienæ, a. d. XII. Kal.

April, 1573.

2

IUSTO LIPSIO ISCANIO.

I Q V I S V E S T R V M E S T A V -
ditores, qui ad hoc munus dicendi, quod
illustrissimi Principis supremo honori debe-
tur, parum aptum & idoneum me arbitre-
tur: is adscribat ad suum iudicium, non a-
liorum modò, sed etiam meam ipsius sen-
tentiam. Nam & in dicendo quàm parum vel usu, vel inge-
nio possim, ipse mihi sum testis; & quibus tanquam subsi-
dijs iuvare naturam soleo studio & industria, ea ipsa in hac
causa sic me deficiunt: ut nesciam, an à diligentia imparatior
ad dicendum accesserim, an à natura. Quod primo auditu
mirum vobis videri non miror. Nam vel pro Principe la-
borem ullum defugere, impietatis videatur: vel imparatum
huc accedere, & iudicia vestra contemnere, insanix. Quid
ergo est? Dicam non minus verè, quàm breviter. Quod ijs
accidere solet, qui de cœlo tanguntur, ut percussæ vires o-
mnes obstupescant; itidem mihi accidit, quem inopinan-
tem tristissimus ille nuncius, tanquam fulminis casus, sic
affixit, ut non solùm meditandi omnem mihi facultatem
eripuerit: sed penè etiam loquendi. Ita ad accuratè dicen-
dum voluntas mihi non defuit, superfuit potius: faculta-
tem

rem doloris vis detraxit, qui frangere & debilitare exerci-
tatissimos animos potest. Quanquam video hîc mihi taci-
tam vestram cogitationem occurrere. Tacuisses enim (in-
quiet aliquis) non suscepisses hoc munus. Quod fecissem
profectò, Auditores, & in tanto omnium luctu, vultu po-
tius mœrorē meum, quàm verbis infantiam declarassem: ni-
si dicendi quædã necessitas imposita mihi fuisset ab illo ipso
Principe mortuo, cuius beneficia in me & hanc fortunam
meam cum recordarer; idem mihi penè accidebat, quod
Ennius narrat de Homero: ut viderer mihi præsentem eum
& exprobrantem audire, cur verborum honorem illi diu-
tius deberem, qui rerum omnem beneficentiam in me or-
nando exprompsisset. Cui causæ soli fateor succubui, &
malui committere, ut à quibusdam indisertus audirem,
quàm à multis ingratus. Quanquam intelligo, quàm difficili
& scopulosa in causa versetur oratio, quam de Principis no-
stri laudibus institui: de quibus quid est quod hominis cu-
iusquam eloquentia adferre possit tantum, ut non eius ora-
tio, tacitâ opinione vestrà, vel malevolentia vel imbecilli-
tatis condemnetur: quorum alterum facilè præstabo; alte-
rum ut caveam, non est mei ingenij. Vestri auxilij est, Au-
ditores, à quibus hanc quasi gratiam peto: ut patiamini i-
dem me facere, quod Imperatores pro re nata in bello fa-
ciunt: qui cum angustijs locorum inclusi, ad pugnam edu-
cere universum exercitum non possunt, optimos & lectissi-
mos milites in primam aciem subducunt, cæteris remotis:
itidem ut mihi liceat hoc brevissimi temporis curriculo,
tanquam angustijs circumscripto, ex infinito laudum nu-
mero, capita modò rerum, & fastigia delibare breviter at-
que decerpere. Quod dum facio, oro obtestorq; vos per
illum ipsum principem, de quo dicimus: ut orationis meæ
cursum aurâ lenitatis & humanitatis vestræ sublevetis: ut
quantum

quāntum virium in progressu orationis dolor mihi detra-
het, tantum animi vestra in audiendo me attentio submini-
stret. Quòd si iustus honos unquam habitus est Principi de-
functo : in nullo post hominum memoriam iustior, quàm in
hoc reperietur ; cuius splendorem si à parentibus & generis
dignitate spectamus, proh DEVM immortalem, quæ familia
celebrior, aut illustrior domo Saxonica in Europa fuit ?
quæ iam inde à sexcentis amplius annis Romano imperio
partim ipsa præfuit, partim qui præessent elegit : è qua tan-
quam ex equo Troiano tot delecti Heroes prodierunt, qui
& armis dignitatem imperij, & virtute nomen sustinuerunt.
Quid ego TIMONEM proprium & primum huius familiæ
auctorem, regia stirpe natum, prædicem ? Quid CON-
RADVM ? Quid FRIDERICVM bellicosum ? qui non solum
eorum hominum qui nunc sunt, sed totius antiquitatis glo-
riam superarunt. Quid vel avum huius IOHANNEM Electo-
rem, vel patrum magnum FRIDERICVM commemorem,
divina quadam & incredibili virtute Principes ? qui lucem
Evangelij primi amplexi sunt, primi contra vim ausi defen-
dere. Quid IOHANNEM FRIDERICVM huius Principis pa-
trem ? cuius singulas actiones si cum aliorum omnium Prin-
cipum rebus gestis comparem ; istarum splendore sic obru-
entur, ut illi iuvasse Rempub. hic servasse ; illi defendisse pie-
tatem, hic constituisse : illi humana quædam, hic divina &
immortalitatis opera gessisse videatur. Hic ego si vela ora-
tionis meæ pandere & aperto mari vellem invehi, ingens
mihi campus dicendi proponitur. Sed revocat me & quasi
manum mihi inijcit Princeps noster : qui parentum laudes
ita desiderat, ut recenseri tamen proprias malit & suas :
quæ tantæ sunt, ut per eas singulas oculos mihi circumfe-
renti, difficile videatur, non dicendi initium, sed exitum
reperire. Nam ut de eius privata vita primum dicam, quid
hoc

hoc Principe sanctius, castius, integrius unquam in terris
fuit? cuius adolescentia ita traducta est eleganter; ut
quemadmodum agricolæ ex floribus arborum fructus so-
lent præfagire; sic iam tum ex florescente indole facile fue-
rit divinare excellentem quandam frugem & maturitatem
omnium virtutum. Scimus quàm multas & lubricas vias
primæ illi ætati natura ipsa proposuit: quàm multa blandi-
menta aula & fortuna illustrior subministrant; quibus capi
& irretiri ætas etiam corroborata solet. Attamen nostrum
hunc Heroem, neq; natura flectere ad voluptatem potuit,
neq; aula detorquere ad convivia & luxum. Fuit ille hoc
robore animi, ut eum iam tum sacra potius Biblia quàm
convivia: labor quàm lascivia; litteræ, quàm libido dele-
ctarint. Nihil à me dari gratiæ, nihil pro tempore dici, te-
stes sunt gravissimorum hominum constantes sermones;
testes quædam orationes eius in illa ætate VVitebergæ ha-
bitæ; quæ sunt æditæ in vulgus: in quibus, nisi propter be-
nevolentiam fortè me fallit, elucet non solum morum san-
ctitas, sed etiam eruditio doctrinæ. Consecutum est statim
primam adolescentiam tempus illud acerbum huic fami-
liæ: luctuosum Germaniæ, grave omnibus bonis. Bella-
tum est inter Imperatorem CAROLVM & potentissimos
principes. Quo quidem tempore cum frater maior natu
cum Patre ad Danubium rem gereret, ipse cum imperio
his regionibus mansit præfectus. Pater eius IOANNES
FRIDERICVS dignitate spoliatus, libertate privatus, pos-
sionibus exutus est. Hic ego quid Principis nostri in tanta
calamitate, quæ vel maximos animos posset frangere, con-
stantiam, prudentiã, pietatem commemorè? Ad castra CA-
ROLI V. per medios hostes, comitatus matre SIBYLLA, de-
precatum pro patre venit: pietatis hoc fuit: Urbem VVi-
tebergam aliamq; ditionem, ne cum DEO & fortuna per-
E tinacius

tinacius pugnaret, victori permisit, prudentiæ fuit. A religione nec abduci Imperatoris promissis, nec deterreri minis potuit: constantiæ hoc fuit. Consecuta sunt paulò post ea tempora, quæ nemo bonus recordari sine gemitu possit. Pater eius ad exterarum gentium ludibrium captivus abstractus; ipse Princeps, modico comitatu, leniendi doloris causa, ad exteras gentes profectus: Pomeraniam vicinasq; regiones lustravit: & postremò in illa Galliæ luce sub rege HENRICO sic est versatus: ut in ea provincia fortitudinis suæ & virtutis vestigia reliquerit, non pressa leviter ad exigui laudem temporis, sed fixa ad memoriam illarum gentium sempiternam. Iam verò hoc toto tempore calamitatis, modestiam eius, tolerantiam, humanitatem, commemorare vereor; ne iniuriam sic facere videar reliquis eius illustrioribus virtutibus: quæ me ad se rapiunt: & quodammodò absorbent cursum orationis meæ. Mortuo parente, quod lex Christiana iubet & natura flagitat, illustrissimi Comitis Palatini filiam, DOROTHEAM SVSANNAM duxit uxorem; si genus spectes, matronam nobilissimam: si mores, lectissimam: si pietatem, tali Principe verè dignam. Nemo miretur in principis laudibus uxorem ponere. Non malè quispiam veterum dixit: M. Antoninum Philosophum inter optimos imperatores numerari meritò potuisse, nisi Faustina habuisset uxore. Tanti nimirum in viro principe refert, non solum ipsum vacare culpa; sed etiam coniugem habere, è cuius vitijs nihil redundet ad ipsum. Habuit igitur Princeps eam coniugem, de qua dubium sit, an ipse plus splendoris ex eius dignitate acceperit, an ipsa ex illius. Nam quid de castitate, & inviolabili eius in matrimonio fide dicam? Quam virtutem ita rarò in aulis nostra tempora viderunt; ut ea non solum è sermonibus hominum, sed penè è memoria sublata sit. lætant Græci Alexandrum Magnum,

gnum, qui Darij filias, ne forma earum caperetur, absti-
nuit inspicere. Laudibus ferunt Romani suum Scipionem,
qui divina forma mulierem apud Numantiam captam, in-
tactam reddidit Sponso. Quorum si in una aut altera mulie-
re tantopere celebratur refrænata libido; quæ tamen po-
stea acrius erupit in alias: quo te, Illustrissime Princeps,
laudum genere ornemus, cuius in omni vita eadem puri-
tas, idem tenor fuit, ut nesciamus an adolescens castior
audieris, an maritus? Memini ab antiquis prudenter di-
ctum videri; Non omnem arborem aut frugem in quovis
agro, neq; omnem virtutem in uno homine reperiri. Quod
in Principe nostro adeò contra se habet, ut non reculem,
quin quantum de una eius virtute verè detrahetur, tantum
decedat omnibus. Undique suppeditat mihi, quod de fide
eius, temperantia, clementia dicam: & quò longius in al-
tum provehor, eò mihi patentior cursus ostenditur: nisi
me & tempus, & res ipsa admoneret: ut mutata velificatio-
ne, de publica eius gubernatione, quæ propria principum
virtus est, pauca dicerem. De qua quia mihi brevius dicen-
dum est, quàm tanta res dici possit: peto à vobis, ne rerum
pulcherrimarum magnitudinem ex mea oratione potiùs,
quàm ex earum pondere æstimetis. In gubernatione nisi
fallor, Christiano principi tria proposita esse debent; ad
quæ ille dirigere sua consilia sicut gubernator in navigando
ad portum debet: Pietas, quæ ad Deum: communis utili-
tas, & publica tranquillitas, quæ duo ad subditos. Hæc
singula præstare non postremi principis est: omnia simul
complecti divinæ cuiusdam & excellentis virtutis. Magna
laus & præcipua in viro principe pietas est: quam vera re-
ligione & divino cultu metimur. Huius laudis hæreditari-
am & quasi per manus traditam possessionem Princeps no-
ster sic amplexus est, ut post hominum memoriam nemo

religionem vel acrius defenderit, vel studiosius propagarit. Est hæc omnino propria & insita huic familiæ laus: quam noster, non didicerat, acceperat: sed unâ cum nutricis lacte hauserat, imbiberat: ad quam hi principes non edocti, sed nati: non instituti, sed imbuti sunt. Atque ut illa Scipionum gens apud Romanos ad Carthaginem evertendam fato nata videbatur: Sic hæc Saxonica generosa stirps, ad Dei hostes extirpandos, errores evertendos, pestem Pontificiam excindendam, donata divinitus & concessa Ecclesiæ est. His gradibus maiores eius ad coelum ascenderunt: hac laude ipse sic excelluit, ut ea quasi arx fuerit cæterarum omnium virtutum. O dignum omnium seculorum memoria Principem, qui initium, qui finem principatus sui in religione constituit. An verò Numa Pompilius Rom: Secundus Rex ob constitutam vanam religionem hoc solo nomine consecratus est ad hominum memoriam sempiternam: huius principis gloriam ulla unquam delebit oblivio? Qui non falsum Deorum cultum, sed unius Dei invocationem: non mendacem superstitionem, sed veram Evangelij doctrinam induxit: inductam stabilivit; stabilitam defendit. Obruor exemplis eximiæ pietatis, quocunq; oculos animumq; converto. Ecclesiam intueor, video in ea veterem disciplinam restitutam: reperio conventus Aldeburgi & Vinariæ ipso præside, Constantini Magni exemplo, celebratos. Ad scholam convertor, video præstantissimos viros, & lumina Germaniæ ex distantibus locis conductos: occurrunt tot privata stipendia, occurrunt privilegia illo ipso promulgante aucta & amplificata. Semper enim ille sic de scholis sentiebat; ut in ijs nisi salutem Ecclesiæ; ut eas qui tollerent, Solem è mundo tollere iudicaret. Iam verò publica omnium utilitas tantæ sollicitudini illi fuit, ut nemo parens maiorem curam unius filij

filij, quàm ille omnium nostrum egerit. Deminutis ditio-
nis finibus, & rebus coarctatis, nulla nova tributa subditis
imposita: nulla vectigalia recens excogitata: ad quæ il-
lum non solum ærarij angustia incitabant; sed aliorum eti-
am Principum exempla invitabant. An verò, cives Thuringi-
æ vos universos appello, quod patria vestra floret, quod
viget, quod in publica Europæ flamma in pace atque otio
conquiescit, cuiquam post DEVM, quàm Principis vestri
prudentiæ referre potestis acceptum? Laudatis propulsa-
tam ab omnibus vim & iniuriam? Princeps propulsavit;
Approbatis iudiciorum legitimam formam constitutam?
Princeps constituit. Gaudetis, quod novis multis utimini
& salutaribus legibus? Princeps eas tulit; per quem vnum
magnis suis laboribus effectum est, ut omnia quæ superio-
rum temporum licentiâ dilapsa fluxerant, severioribus in-
stitutis vincirentur: & ius, æquitas, leges, in ditione vestra
vigerent. Nec verò ipse tantum per se innocens fuit, sed effe-
cit, ut essent etiam sui. Rapinas aulae repressas, excussam ma-
gistratum avaritiam, libidines refrænatas, & ut semel di-
cam, immutatam in melius Thuringiæ faciem, exteri au-
diverunt, nos vidimus. O sapientissime Plato, tuæ vocis
venit mihi in mentem: Tu dicere solebas: Beatas fore res
publicas, si eas aut Philosophi regere, aut qui regerent
philosophari cœpissent. Oraculum tuum sapiens, illustris-
simi Principis gubernatio comprobavit: siquidem hic est
ille Philosophus, quem tu mentis oculis quæstisti: quem
nunquam ætas illa viderat: qui rerum divinarum & huma-
narum scientiâ instructus, sic accessit ad Rempublicam: ut
imperare se fratribus non alienis, liberis non servis, & illi
omnium principi Deo constare debere rationem admini-
strationis suæ putaret. Nec verò ille in procuranda publica
utilitate diligentior, quàm in pace communi tuenda: de
E 3 qua

qua quid verba mihi facienda sunt, cum id non homines tantum testentur, sed agri penes ipsi & campi loquantur? Quis his ipsis sex annis, quibus praefuit, militem in provincia, tumultum in civitate vidit? vidit dico? imo quis visurum metuit? quod eo admirabilius est, quod maiorem rerum omnium perturbationem fuisse meministis, cum Princeps Rempub. suscepit. Neque enim placido mari, secundis ventis, navis Reip. vestrae ferebatur; sed medijs fluctibus sic iactabatur; ut iam fatigari & cessura tempestatibus videretur: quae omnia primo anno huius prudentia sic sedata sunt: ut DEVM quendam delapsum de coelo ad pacem constituendam possimus dicere. Quam multa vir sapientissimus dissimulavit? quam multa tulit conservandae publicae pacis causa? Honores maiores a Caesare offerebantur: dimisit. augmentum ditionis ex fraternis bonis proponebatur: contempsit; etiamsi iniuriae etiam inferebantur, tulit. Nimirum ut Olympi montis cacumen (si historijs credimus) altius est, quam ut id ventorum flabra contingant, ideoque ab omni coelesti iniuria, tranquillum manet & quietum: Sic animus huius principis vera pietate imbutus, excelsior fuit, quam ut ira, ambitione, caeterisque humanae mentis affectibus tanquam flatibus posset permoveri. Habebat ille videlicet in oculis non tantum leges divinas, quas meditabatur assidue; sed etiam domestica exempla maiorum. Audierat FRIDERICVM II. Landgravium Thuringiae, Marchionem Misniae, designatum Rom. Regem, fortiter cum honorem contempsisse, maluisseque se dignum imperio videri, quam imperium adipisci. Meminerat alium FRIDERICVM, cui a sagacitate mentis Sapiens cognomen fuit, eandem dignitatem ultro oblatam constanti animo in CAROLVM V. reiecisisse. Haec ille exempla, & hanc constantiam aequabili & minime ambitioso vitae
suae

suæ cursu non æquavit solum, sed penè superavit. Et ubi
nunc sunt inter priscos Romanos M. Lepidus? qui sua ope-
ra inter M. Antonium & Augustum pace constituta, Con-
cordiæ nomen superbè assumpsit? Aut L. Antonius, cui ab
amore fraterno Pietas perpetuum cognomen fuit? qui si
reviviscant, illi ipsi, & superatos se hoc ipso, quo glorian-
tur, agnoscant: & cognomina sua æquo animo principi
nostro concedant. Nec verò hoc concordia studium, ab-
iectionem animi, aut diffidentiam interpretari inimici poss-
sunt: cuius animum & robur in bellis, cùm necessitas tulit,
non solum Germania vidit, sed etiam exteri obstupuerunt.
Illius Henricus rex periculosissimo bello adolescentis ad-
huc laborem in negotijs, fortitudinem in periculis, pru-
dentiam in consilijs admiratus est. Illum Gallia in civilibus
suis ruinis non solum fortem bellatorem, sed etiam saluta-
rem pacificatorem experta est. Atque his rebus nimirum
effectum est, ut eum non solum amarent sui, sed etiam ex-
teri admirarentur: pareretq; & excellens sua virtus admi-
rationem, admiratio benevolentiam, benevolentia secu-
ritatem, securitas diuturnitatem imperandi, si per cœleste
numen licuisset. Sed me in ipso cursu orationis meæ acerba
memoria calamitatis nostræ subito repressit. Vitam Illu-
strissimi Principis exposui: mores immortalitate dignos,
virtutes divinas commemoravi: nunc de morte dicendum
est. O me miserum: cur non licet nobis idem, quod Poes-
tis, silentio præterire propriam calamitatem? Sed audite
obsecrò, audite rem illam quidem, & mihi dicenti acerbam,
& vobis auditu luctuosam: sed tamen utrisq; exemplo u-
tilem & salutarem. Habuit vita eius multa præclara: erit &
in morte quod imitemini, erit quod admiremini. Ante tres
plus minus menses, ut scitis, incidit in morbum Illustrissi-
mus Princeps: cuius causas neq; dubias arbitror, neque
occultas:

occultas : in eo quanta constantia mentis eius, quanta for-
titudò fuerit, audistis nuper dicentem amplius. virum Do-
ctorem Heshusium, cuius oratio in animis omnium ve-
strum insedit. Quam sollicitè penè ille in ipsa morte futura
providit, quam prudenter constituit? quæ præcepta suis re-
liquit ad omnem virtutem : O magna vis pietatis ; O in-
credibilis species virtutis : quos tu amoris ignes in ijs in-
flamas, quorum corda semel occupasti: lacebat in lectulo
Princeps optimus : lamentabantur liberi : mœrebat vxor.
At inter ille omnium gemitus erecto capite, fracta ac mo-
ribunda voce, non de se, sed de suorum salute sollicitus,
præcepta dabat constantiæ & virtutis. O felices eos, qui
sanctas illius & extremas voces, tanquam ex oraculo au-
dierunt : Et ô te multò felicior, Illustrissime Princeps,
quem non illius hostis debilitatæ minæ, non coniugis,
non liberorum miseratio, punctum temporis à Christo
potuit avertere : Non (inquit) non : valeat coniux mea ;
valeant liberi : sint florentes, sint beati : sed fortunam ab
alijs, à me tantum præcepta discant veræ pietatis. In his il-
le vocibus, & in hac cogitatione coepit deficere : quan-
quam quid dico deficere? coepit vivere, volui dicere : si-
quidem illa vera vita est, cum liber animus & corporis vin-
culis, tanquam carcere, solutus, avolat ad illam beatorum
sedem sempiternam. Nec verò sine divino quodam numine
factum esse putandum est, ut VI. Non Martij, pridie quam
ante XIX. annos parens eius, migraret è vita : voluit vi-
delicet divina providentia, ut quem ille vita expresserat,
eum etiam mortis tempore referret. O astrum coeleste,
quem Cometam vocamus: quas tu lachrymas nobis, quem
tu luctum Ecclesiæ hoc funesto interitu denunciasti? Nec
verò quisquam aliter existimare potest, nisi qui omnia casu
ferri ponat, neq; ullam esse vim coelestem significationemq;
divinam

divinam. Est profectò, est illa vis; neq; in illo cœlesti corpore tot mentes fax illa tristissimi incendij comparuit, sine comminatione impendentium malorum. Quanquam quid cœlum dico? templa, aræq; ipsæ in terris commovisse se videntur, cum illud propugnaculum religionis cadere viderunt. Non sum unus omnium maximè credulus, Auditores; aut in his rebus superstitiosus: sed audistis ipsi præteritis mensibus tumultus nocturnos in agris: sonitus in templis excitatos: visas tristissimas imagines: Deumque penè voce humana prædixisse futura. Nisi fortè & hoc casu factum esse dicimus, ut paucis ante mortem eius diebus, affixum insigne Ducum Saxoniae in illum ipsum locum, in quo sepultus Princeps fuit, spontè sit delapsum. Hæc Dei immortalis vox, hæc oratio iudicanda est: cum agri, cum templa contremiscunt; cum ipsum cœlum inusitato astro vim & liadem quandam denunciat malorum. Quæ utinam ut initium in Principe nostro fecerunt: sic in eodem desinant. Sed tu quidem, Illustrissime Princeps, quoquo modo nobiscum agetur, felix es & beatus; & quanquam in medio spacio integræ ætatis ereptus; tamen in tot præsentibus malis, tot futuris, incolumi dignitate tua, florente fama, coniuge & liberis superstitibus, non hæc reliquisse; sed effugisse videris violentiam fortunæ: neq; erepta tibi à Deo immortalis vita, sed oportunè mors data videtur. Nostrum potius hoc vulnus, noster hic dolor. Te ereptum dolet Thuringia; dolebit universa Germania; quæ in hac paucitate Principum bonorum, in tantis fluctibus, etiam te moderatore se esse privatam, quid aliud quàm divini numinis iram arbitretur? Heu Germania; tu illa florens quondam & beata Europæ domina, Romani Imperij æmula: ad quem statum es redacta? Quomodo flos nobilitatis tuæ exaruit? Principes tuos alios pueros vides, & per ætatem re-

F

rum

rum imperitos : alios securos , & publicæ causæ indormien-
tes : plerosq; religionem negligentes : quosdam (sine ge-
mitu hoc dici non potest) etiam oppugnantes. Et tu do-
mus antiqua Saxonæ, quæ tot Heroas , tot Principes felici
partu edidisti , quò occidit vetus splendor, quò pristina tua
dignitas ? cuius miserabilem casum recordari non possu-
mus sine lachrymis. E tribus fratribus alter post calamito-
sissimum bellum, longinquis in oris detinetur, alij duo vi-
xerunt. Vos etiam, amplissimi viri, quos squalidos video,
& tanquam amisso parente orbatos , & tu Academia Sala-
na, quam salutarem non dominum sed Patronum, non
Principem, sed patrem amisistis. Quòd si universa Acade-
mia loqui posset, & vocem emittere, hoc diceret : Tu Il-
lustrissime Princeps, cum videres, quantum momenti ad
veram religionem in scholis esset, me procreasti, aluisti,
conservasti : ut in seminibus causa est frugum : sic omnium
virtutum, omnis doctrinæ, quæ ex ut meo sinu ad Remp.
redundavit, auctor & causa tu fuisti. Quod tam diu florens,
quod tranquilla fui, tibi debeo. Tu me labantem confirma-
sti : oppressam salutari dextra erexisti. Te Praga supplicem
Imperatori pro incolumitate mea vidit. Tuas pro me pre-
ces Vienna audivit : te iam orbata parente tanquam infir-
ma ætate proles relicta, quò convertar ? quos implorem ?
quos obtester ? Hæc Academia : cuius tristissimis vocibus
sic moveor ; ut dolor finem mihi faciat dicendi. Te tantum
omnipotens, æterne, sancte D E V S, qui nutu tuo cælum
temperas, & sola terrarum ultimarum, veneror atq; invo-
co ; ut quoniam tuæ coelesti providentiæ placuit, Illustris-
Principem patrem nostrum, è terris subtractum cælis ad-
dere : Tu fluctuantem Ecclesiam tuam, tu hanc scholam
confirmes ; tua hæc promissio est ; tua coelestis vox : navem
Ecclesiæ tuæ agitari fluctib. posse, obrui non posse. En tem-
pestas ;

pestas : en fluctus. Hostes externi in Germaniæ finibus
constituti : alteri ex ultima barbaria Poloniam & vicinas
regiones affectant : alteri coniurati Evangelij hostes Hispa-
ni Germaniæ limitem conantur perrumpere : & retorquent
sæpè oculos ad hanc patriam : quam semel è faucibus suis
ereptam esse indignantur. Utinam] etiam in ipsa Germania
nemo sit hostis ; sed intus inclusum est malum ; intus est e-
quus Troianus ; cuius contagio latius patet , quàm puta-
mus. Undique septi , undique inclusi tenemur , neq; hu-
manis consilijs , salus ipsa conservare nos possit , si maximè
velit. Tuam opem Deus Opt. Max. tuam divinam dextram
expectamus : Tu omnes illos hostes nefaria foederis so-
cietate coniunctos ab aris templisq; tuis , à vita for-
tunisq; omnium nostrùm arcebis : eosq; qui
impia consilia adversus nos inierunt , aut
ad sanitatem reduces , si id potest ;
aut si non potest , in illorum ca-
pita cogitatum scelus
convertes.

D I X I.

F 2

ILLV-

ILLVSTRISSIMAE
PRINCIPIS D. DOROTHEAE
SVSANNAE COM. PALATINAE
AD RHENVM,

Querela

DE MORTE ILLVSTRIS-
SIMI PRINCIPIS D. IOAN,
GVILIELMI Ducis Saxoniae &c.
Coniugis.

*Regone concordi semper mors invida lecto
Causa etiam est thalami ius violare mei?
Vix bis vicenos atas tua viderat annos,
Lustraq; coniugij vix duo clausa mei:
Eriperis tamen, & viduatam morte relinquis,
Deseris & nostri pignora cara tori.*

*Quid tibi maiorum pietas, quid propria virtus
Profuit? aut puras culpâ habuisse manus?
An minus immites habuisti in morte sorores?
En es quod tabulis quinque ligatur onus,
Scilicet heroas audet mors tangere sacros:
Et passim effreni cæca vagatur equo.
Crudeles Parca; serpens sibi prorogat annos:
In mortem vires non habet ullus amor.
Me creat ad Rhenum generoso stemmate gentis
Illa Palatino nobilis aula Duce.
Nec fuit eximia stirpis DOROTHEA damnum:
Laudabit mores libera fama meos.*

Mors

Mox ubi iam visa est etas matura marito,
Et videor thalami posse subire iugum:
Iungor prima tuo, Princeps GVILIELME, cubili:
Hei mihi quam parva sum tibi iuncta morae
Hac ne marita fides? hac certi fœdera lecti?
Hac sunt coniugij gaudia firma mei?
Te vidit gelidum miles Pomeranus ad axem:
Te fugit pavido barbarus hostis equo.
Gallia te immixtum vidit civilibus armis:
Et cogor toties quærere nupta virum.
At nunc invisa magno mihi crimine Parca,
Quis Deus hoc tantum iuris habere dedit?
Me miseram: cur me voluit superesse marito
Sors nimis in lætus insidiosa meos?
Felix Admeti consors, cui coniuge rapto
Fas fuit in medios insuisse rogos.
Felix Eois lex observata puellis;
Quæis scelus est rapto vivere velle viro.
Legibus hac utinam licuissent funera nostris:
Essem Germana pars ego in historia.
Sed benè habet: quocungq; modo, mea vita, præisti
Te sequar, & fidos mors feret una duos.
Vivere non licuit unâ, tumulabimur unâ,
Quod licet: & iunctis ossibus ossa premam.

F 3

RESPON.

RESPONSIO
ILLVSTRISS. PRINCIPIS D. IOAN.
GVILIELMI AD CONIVGIS
querelam.

PArce meos coniux lacrymis renovare dolores:
Non tangunt Stygios vota precesq; Deos.
Cum semel aethereas anima conscendimus auras,
Non exorata stat via clausa sera.
Viximus: hic omnes unus manet exitus: ille
Felix, cui pietas fecit ad astra viam.
Immatura mihi Mors non damnosa fuisti:
Me tenet Elysiis aura beata locus.
Nec nimium SVS ANNA meis extollere factis:
Virtuti nullam mors dat avara moram.
Quid mihi nobilitas? aequataq; gloria caelo
Profuit? & fama buccina clara mea?
Si nescis, vivit tantum post funera virtus:
Et sola in fati non venit arbitrium.
Inunc tolle animos, & longa tempora vite
Finge, & venturis gaudia temporibus.
Quam cito frondentes quercus spoliatur honores:
Quam cito purpureas perculit aura rosas:
Tam cito non stabilis fugerunt gaudia vita:
Discis ab exemplo cautior esse meo.
Testor Maiores, caelesti sede receptos;
Quos constans niveis fama perennat equis:
Me neq; degenerem factis vixisse parentum:
Nec minima priscum labe notasse genus.
Quilibet austero de me sub iudice querat:
Integra & austero iudice vita mea est.

Me

Me pietas primūm, & vani contemptio mundi
Iussit in humano querere corde Deum;
Inflammarē pios, & confirmare labantes:
Errorum & varias vellere stirpe notas.
Hæc mihi vita fuit: nec sceptri lator honore:
Commissum satis est sic docuisse gregem.
Defunctum luget lacrymis Germania veris:
Ingemuit nostra Casar & ipse neci,
Hæc erit emerita merces non infima vita;
Quam culpæ in me nil nisi fata scient.
Nec te dulce caput, coniux DOROTHEA, læsi:
Testis eris pueros me coluisse toros.
Quod rapuit mihi Parca, tuos hoc addat ad annos:
Et faciet, tangunt si pia vota Deos.
Tantum communes serva, mea pignora, natos:
Hæc cineri superest unica cura meo.
Fungere iam mater vicibus patris: illa duorum
Tota est nunc humeris cura ferenda tuis
Oscula quàm materna dabis, super adijce patris:
Et crede hoc manes posse iuuare meos.
Quod superest, donec mihi te tua fata remittent,
Quod nolim tristes approperasse Deas:
Inviolata tori conserves fœdera nostri:
In tumultuq; uni nupta legare viro.

Justus Lipsius.

MEMO-

MEMORIAE ILLUSTRIS
SIMI PRINCIPIS D. IOAN-
NIS GUILIELMI SAXO-
niæ Ducis &c.

Eutoniæ decus, & dubijs fiducia rebus,
Hic tumulum Princeps LANGVILI-
ELMVS habet.

Qui genus illustri ducens à stirpe parentum,
Auxit honoratum per sua facta genus.

Imperio navans operam, quam debuit, omnem:

Atque Deo tribuens, quæ tribuenda Deo.

Affertor Iuris, rigidi servator honesti:

Nequitia vindex impiger, atque doli.

Pacis honos, duris patriæ tutamen in armis:

Spes Tyringorum, Saxoniamque nitor.

O vanas hominum curas: en occidit ævi

In medio, dignus perpete luce frui,

Et tibi dat virtus, DUX LANGVILIELME, sepulcrum:

Et titulum Pietas, quæ tibi culta fuit.

Hic, Princeps laudate, jaces: tua continet ossa,

Quæ meriti retinet munera terra tui.

Non tu corpus eras sine pectore: vis tibi mentis

Provida consilij, nec pigra rebus erat.

Simplicis & studium probitatis: & ardor honesti:

Iustitiæque tenax cura, timorque Dei:

Et gentis decus haud tantis virtutibus impar:

Nec maior factis gloria lausque tuis.

Ergo te meritò Germania luget ademptum,

Cuius præsidium grande superstes eras.

Greg. Bersmannus.

E I D E M.

E I D E M.

Vx pius, atq; Pater Patriæ, Illustrissimus he-
ros

I A N G V I L I E L M V S erat, dum pia fata
dabant.

Nunc mundo ingrato sublatus, gaudia sentit

Aeterna: ut perijt nocte dieque pius.

Ingratus mundus, non tanto Principe dignus,

Amisit summi munera quanta Dei.

Sed quot perpendunt? quot munera tanta requirunt?

Pauci, nam pietas pectora pauca tenet,

Fæcibus immundis lætantur secula nostra:

Ergo suis labris fercula digna ferunt.

Io. VVolfius.

I D Y L L I O N

D E E I V S D E M P R I N C I P I S

S A N C T I S S. O B I T V.

Vnc Hyacinthe tuas, & sæpius, occine
voces,

Ah ah: & folijs nomina mœsta nota,

Florum pulcer honos subito R V T A occi-
dit æstu:

Occidit heu folijs marcida facta suis.

R V T A fugans virus, diris inimica venenis:

Cumq; oculis ægrum nata iuvare caput.

Sub quâ sancta Fides, Astræaq;, Paxq;, Pudorq;,

Et virtus umbrâ floruit usâ diu.

G

Flebilis

Flebilis heu mortis morſu contabuit atræ :
 Floridulis nuper ſuſpicienda comis.
 Scilicet hæc primi morſus vis poſthuma mali :
 Hinc mors, hinc vitæ profuit omne malum.
 Mâla mali mâlo mala contulit omnia mundo :
 Illius ex morſu mors fata nempe venit.
 Sed benè, vis R V T A E quòd non exaruit omnis :
 Libera nunc morſu mortis, honore decens :
 Transplantata Deo Paradifi floret in horto :
 Flore vigenſ Ieſſæ non pereunte ſacri :
 Quem complexa fidè, folijs revireſcit amœnis
 Lætior, & pulcris ſemper operta comis.
 Juſtitia Sol cùm ſupremos proferet ortus :
 Serta det ut capiti ſplendida C H R I S T E tuo.
 Interea cædri iaceant folia abdita ciſtis
 Molliter, & radix ſicca quieſcat humi :
 Semper & à radice ſeges nova pullulet inde :
 Saxonica decoret ſemper ut arma domus.

N. Reuſnerus D.

M O N V

MONUMENTVM
ILLVSTRISS. PRINCIPI D.
IOAN. FRIDERICO SAXO-
NIAE ELECTORI AB ECCLESIA
Christiana dicatum.

JOANNES FRIDERICVS
DEI gratia Electus Martyr IESV CHRIS-
TI, Dux afflictorum, Princeps confessorum fi-
dei, Comes veritatis, Signifer S. Crucis, Antesignanus Patientiae & Constantiae, Heres vitae aeternae,
obdormiscens in Christo, migravit ex hac misera
vita in caelestem Patriam. OB. Vinariae
M. Martio D. IIII. An. LIV.
Aetatis LI.

G 2

MO-

MONVMENTVM
ILLVSTRISS. PRINCIPI D.
IOAN. GVILIELMO SAXO-
NIAE DVCI VINARIAE
positum.

JOANNI GVILIELMO DVCI
*Saxonia, Landgravio Thuringia, Marchioni
Misnia, Principi post homines natos optimo, pie-
tatis virtutisq; theatro illustri, Patri Patrie mi-
tissimo, militi fortissimo, pacifico, iusto, studio-
rum Meccenati, sincerae Religionis cultori, etiam
apud exteros claro, haeresum hosti infracto, san-
cto Ecclesiae Nutricio, sancte feliciterque incredi-
bili cum desiderio sui defuncto, V I. Non. Martij,
A. S. H. M. D. LXXIII. cum vixisset an-
nos XLII. M. XI. D. XXVII. H. XXII.*

H. P. M.

PIETATIS ERGO PII HAERE-
DES POSVERVNT.

Vc 1882

8

ULB Halle 3
002 426 757

SR

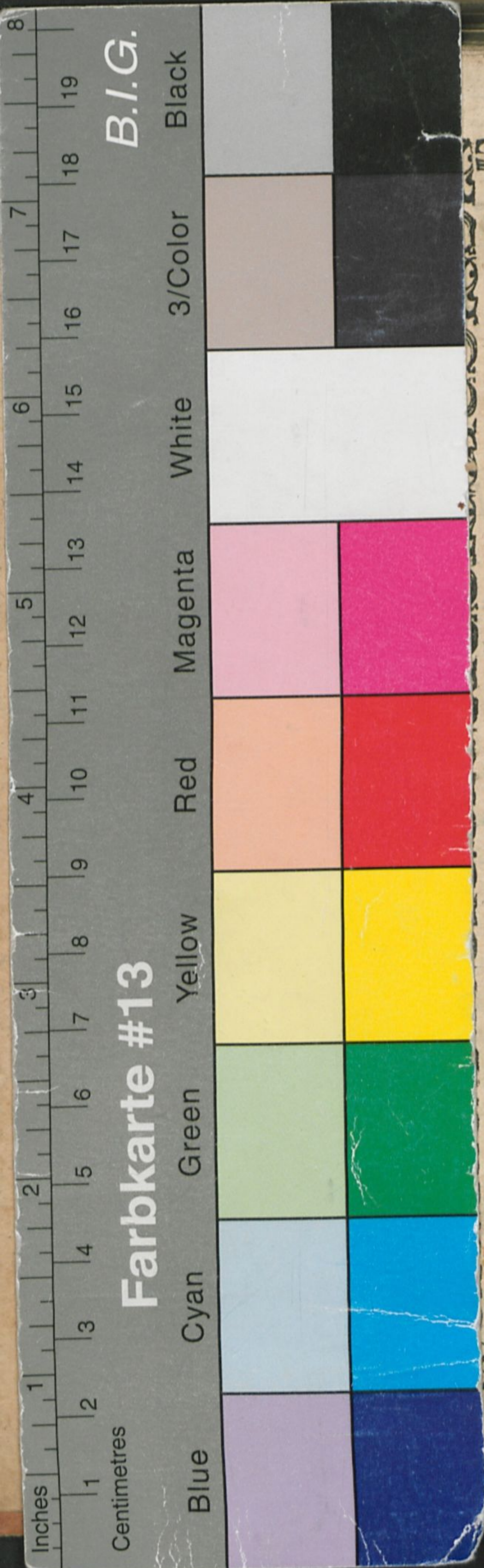
M.C

PARENTALIASIVE
CHARISTIA

ILLVSTRIS-
SIMIS PRINCIPI-
BUS AC HEROIBVS D. IO-
AN. FRIDERICOI. SACRI ROM.
Imperij Electori, eiusq; Filio inclyto D. IOAN.
VVILHELMO, Saxoniae Ducibus, Landgra-
vijs Turingiae, Marchionibus Misniae &c.
publicè solenniterq; habita, Ienae
ad V. Non. Martij, Anni

M. D. XCI.

NICOLAO REVSNERO
IVRECONSULTO, ILLVSTRISS.
*Saxoniae Ducum Consiliario, Collegij Iu-
ridici Seniore, & Antecessore.*

Accessit

IUSTI LIPSII ORATIO DE IO-
ANNE VVILHELMO SA-
xoniae Duce &c.

J E N Æ

Typis Tobiae Steinmanni Anno
M. D. XCII.